

การดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น: ทางเลือกใหม่เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Intergenerational Care: A New Alternative to Promote Early Childhood Development in the Child Development Centers under Local Administrative Organization

สุพัตรา นุตตรักษ์¹ วรณไพร์ เข้มมา¹ ประนอม พูลพัฒน์² สาริสา อัครกุลพิชา² บุญยอด มากลัย³ กาวินี ทองกลับ³
และ วรวิทย์ ละครจันทร์³

Supattra Nuttarugs¹, Wannaprai Yamma¹, Pranom Poolpat², Sarisa Akkarakulpicha², Boonyod Maklai³, Pawinee Thongklub³
and Worawit Lakornjun³

¹สาขาวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000

²โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหาคเจ้าสำราญ จังหวัดเพชรบุรี 76000

³เทศบาลตำบลหาคเจ้าสำราญ จังหวัดเพชรบุรี 76000

¹Department of Pediatric Nursing, Faculty of Nursing, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi 76000

²Had Chao Samran Health Promoting Hospital, Phetchaburi 76000

³Had Chao Samran Subdistrict Municipality, Phetchaburi 76000

*To whom correspondence should be addressed. e-mail: supatta.nuttarugs@gmail.com

Received: 20 February 2021, Revised: 5 March 2021, Accepted: 11 March 2021

บทคัดย่อ

การดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยม เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรผู้สูงอายุ และสุขภาพผู้สูงอายุได้รับความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยแนวคิดนี้สามารถเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในชุมชน เพื่อลดปัญหาทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ของผู้สูงอายุ นอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวยังสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา ด้านอารมณ์และสังคมในเด็กและวัยรุ่นได้ ซึ่งมีข้อมูลเชิงประจักษ์พิสูจน์แล้วว่าแนวคิดการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น สามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของทั้งเด็กปฐมวัยและผู้สูงอายุ ดังนั้นแนวคิดการดูแลเด็กภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย จึงมีแนวโน้มในอนาคตที่จะเป็นทางเลือกใหม่ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่น่าสนใจทางเลือกหนึ่ง นอกจากนี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาแบบการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน โดยใช้แนวคิดการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : การดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

Intergeneration care has been a topic of interest because of the changing of aging population structure and active aging acquired significant importance. This concept can empower seniors' self-esteem through their involvement in activities to promote early childhood development in community, in order to reduce their physical, psychological, emotional, and social problems about them. In addition, this notion also encourage language development and social-emotional development in children and adolescents. There were historical evidences to prove that the concepts of intergeneration care can positive effect on the developmental outcomes and well-being of early childhood and old alike. Thus, the concept of intergeneration care by building capacity of aging in communities to involve in promoting early childhood development is a tendency in the future to be a new interesting alternative to promote early childhood development in the Child Development Centers under Local Administrative Organization. Moreover, every branch in community should be encouraged to take part in active aging enhancement model in community by using the concept of intergenerational care to promote early childhood development become true concretely and sustainably in the future.

Keywords : Intergeneration Care, Promoting Early Childhood Development, Child Development Centers under Local Administrative Organization

บทนำ

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560- 2564 ได้กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยให้ความสำคัญกับตัวเด็กและเยาวชนตลอดจนบริบทแวดล้อมตัวเด็กและเยาวชน เช่น ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ศาสนา สังคมและสื่อต่างๆ ที่สามารถส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีและมีพัฒนาการเหมาะสมตามช่วงวัย [1] นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาพบว่า การลงทุนในการพัฒนาเด็กตั้งแต่ช่วงปฐมวัย จะเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าและให้ผลตอบแทนแก่สังคมที่ดีที่สุดในระยะยาว และยังมีงานวิจัยจำนวนมากที่ได้แสดงให้เห็นว่า การลงทุนในเด็กปฐมวัยให้ผลตอบแทนต่อสังคมที่คุ้มค่าอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วางนโยบายควรจะหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพที่ส่งเสริมทั้งทักษะด้านสติปัญญา (cognitive skills) และทักษะด้านบุคลิกภาพ (personality or character skills) รวมไปถึงนโยบายที่ส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ [2]

ทั้งนี้ข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยด้วยแบบสำรวจและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM) โดยมีการสุ่มคัดกรองเด็กปฐมวัยที่อายุ 9, 18, 30 และ 42 เดือน ในปี พ.ศ. 2558 และ 2559 ผลการสำรวจพบว่าเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัยเพียง ร้อยละ 71.7 พัฒนาการสงสัยล่าช้า ร้อยละ 21.6 และในปี พ.ศ. 2560 ผลการสำรวจพบว่าเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 78.4 และพัฒนาการสงสัยล่าช้า ร้อยละ 21.6 [3] ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวทุกภาคส่วนจึงควรให้ความสำคัญกับตัวเด็กและเยาวชน ที่จะต้องเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเพื่อการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยการพัฒนาคอนให้เหมาะสมตามช่วงวัยให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและมีพัฒนาการที่สมวัยตามช่วงอายุ [1] โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นช่วงอายุที่ควรให้ความสำคัญด้านการส่งเสริมสุขภาพโดยมีพัฒนาการที่สมวัย และได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนได้รับการปลูกฝังให้เด็กเรียนรู้ลักษณะนิสัยอันดีงามและมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งการได้ฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ และความสามารถต่างๆ เช่น การควบคุมอารมณ์ตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา การคิดเชิงบริหาร การมีวินัย ความเอื้ออาทร ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยความสามารถดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้จากการสร้างรากฐานในวัยนี้ [4-7] ซึ่งผู้ดูแลเด็กจึงมีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างมากที่จะช่วยดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ และเป็นพื้นฐานที่ดีในวัยถัดไปอย่างมั่นคง

คงจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันพบปัญหาสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด ซึ่งข้อมูลจากรายงาน World Population Prospects [8] ระบุว่า จำนวนผู้สูงวัยของโลกซึ่งใช้เกณฑ์อายุ 60 ปี ขึ้นไป จะเพิ่มขึ้นจาก 962 ล้านคนในปี 2017 ถึง 2 เท่า เป็น 2.1 พันล้านคนในปี 2050 และเพิ่มขึ้นมากกว่า 3 เท่าในปี 2100 เป็น 3.1 พันล้านคน สำหรับประเทศไทยเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว เพราะสัดส่วนของประชากรไทยที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด รายงานยังคาดการณ์ว่า ประชากรไทยที่มีอายุ 65 ปี ขึ้นไป จะมีจำนวน 17 ล้านคนมากกว่า 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด ไทยจึงเป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่มีสัดส่วนประชากรสูงวัยมากที่สุด [9] ซึ่งสัดส่วนของประชากรสูงอายุเหล่านี้เพิ่มขึ้นมาโดยตลอดและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นในอนาคตอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ ในครอบครัวปัจจุบัน โอกาสการดูแลเด็กโดยผู้สูงอายุนั้นมีอัตราที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีบทบาทในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กมากยิ่งขึ้น เพราะในขณะที่บิดามารดาจำเป็นต้องทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้นเพื่อแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของประเทศ แต่เด็กยังคงมีปฏิสัมพันธ์และมีกิจกรรมต่างๆกับครอบครัวผ่านทางคุณปู่คุณย่าหรือคุณตาคุณยาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความผูกพันทางอารมณ์ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการเจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่สมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการด้านการสื่อสารที่ดียิ่งขึ้น เพราะธรรมชาติผู้สูงอายุมักใช้เรื่องเล่า ซึ่งเป็นรูปแบบการดูแลเด็กที่ถ่ายทอดในสังคมไทยและนำมาสู่การพัฒนาทักษะการฟัง รวมถึงการจับใจความของเด็ก โดยผู้สูงอายุจำนวนมากมักใช้หนังสือนิทานร่วมกับการเล่าเรื่อง ซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กได้เป็นอย่างดี และเป็นการดึงความสนใจของเด็กให้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ปล่อยให้เด็กต้องอยู่ตามลำพังกับสื่อทั้งแบบทีวีหรือดิจิทัลมากเกินไป จนอาจกระทบต่อพัฒนาการด้านการสื่อสารของเด็กได้ [10]

ดังจะเห็นได้จากข้อมูลของสัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องดังกล่าว ทุกองค์กรและหน่วยงานต่างๆจึงสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในสังคมมากยิ่งขึ้น ประเทศในแถบตะวันตกจึงได้มีการนำแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย (Intergenerational learning) ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่นำประชากรต่างวัยมาปฏิบัติสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้นอย่างมีความสุขที่ดี มีการคงความสามารถในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันให้อยู่ในระดับที่ทำให้ชีวิตมีความสุขได้ [11] ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการดูแลเด็กภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น (Intergenerational care) ที่กำลังเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในต่างประเทศในระยะต่อมา

บทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อการนำเสนอแนวคิดการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสามารถตอบสนองการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในชุมชนในภาวะที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน ได้อย่างน่าสนใจ

แนวคิดการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น

แนวคิดการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น มาจากความเชื่อที่ว่า ผู้สูงอายุยังสามารถทำคุณประโยชน์ในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน เพราะผู้สูงอายุคือบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ และประสบการณ์ ตลอดจนเป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ จึงถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในชุมชน โดยแนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนทักษะและประสบการณ์ของประชากรต่างรุ่น ได้แก่ ผู้สูงอายุและเด็ก ผ่านการทำกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน โดยพื้นฐานของแนวคิดนี้มาจากหลายทฤษฎีร่วมกัน เช่น ทฤษฎีทุนทางสังคม ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัย ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม ทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจ เป็นต้น แต่ที่ได้รับการอ้างอิงเป็นส่วนใหญ่ล้วนมาจากทฤษฎีทุนทางสังคม เนื่องจากการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก ซึ่งทั้ง 2 วัยนี้ ล้วนจัดเป็นทรัพยากรที่สำคัญในสังคม [12] นอกจากนี้ยังพบว่าในหลายประเทศได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดูแลผู้สูงอายุ โดยนำคนในสองรุ่น คือ ประชากรผู้สูงอายุและประชากรเด็ก มาอยู่ร่วมกันในที่พักอาศัยของผู้สูงอายุหรือบ้านพักคนชราที่ปรับเปลี่ยนให้เป็นศูนย์ดูแลคนต่างรุ่น (Intergeneration Care Center) ซึ่งถือเป็นสถานที่เชื่อมสัมพันธ์ของประชากรต่างรุ่น เพราะมีการรับเด็กเข้ามาดูแลเพื่อเพิ่มความสุขของวัยเด็กให้กับผู้สูงวัยที่จะช่วยให้มีอายุยืนยาวขึ้น และ

ขณะเดียวกันได้ใช้ประสบการณ์ของผู้สูงอายุมาดูแลเด็กรุ่นใหม่ โดยแนวคิดได้เริ่มขึ้นในปี 1976 และแนวคิดนี้ได้ขยายเข้าไปสู่ประเทศในเขตอเมริกาเหนือ และในปัจจุบันศูนย์ดูแลคนต่างรุ่น ได้ขยายตัวมากขึ้นในประเทศญี่ปุ่นไปจนถึงประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ซึ่งต่อมาหลายประเทศได้นำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ ทั้งประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย และสิงคโปร์[13]

ดังนั้นจะเห็นได้จากการศึกษาบทบาทของคนที่อายุ 50 ปีขึ้นไปในประเทศอเมริกา โดยสามารถที่จะเล่นและทำกิจกรรมกับร่วมกับเด็กเพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพของการดูแลเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถเป็นประโยชน์ต่อผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กและครอบครัว นอกจากนี้บทความนี้ยังได้เสนอแนวคิด รูปแบบของคนสองวัยในการเป็นแหล่งทรัพยากรร่วมกัน และยังช่วยลดภาระให้กับครอบครัวที่มีรายได้น้อยร่วมด้วย [14] นอกจากนี้ ยังมีผลงานวิจัยจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงผลดีของการนำคนต่างช่วงวัยมาอยู่ร่วมกัน อาทิเช่น การศึกษาโปรแกรมการเข้าถึงและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของต่างรุ่นคือวัยเด็กตอนต้นและผู้สูงอายุในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง ซึ่งจัดขึ้นในช่วงภาคฤดูร้อน ผลวิจัยพบว่าเด็กวัยก่อนเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรม มีทัศนคติที่ดีโดยแสดงออกจากการวาดภาพและยังพบว่าเด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่สูงกว่า โดยสามารถแสดงออกถึงความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าเด็กสามารถเข้าถึงผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี สำหรับผลงานวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรม สามารถกล้าแสดงออก ลดความกลัวและเงินอายได้ เข้าใจถึงลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมของผู้สูงอายุมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าการรวมคนต่างช่วงวัยนำมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั้งสองวัย โปรแกรมคนต่างรุ่นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำคนที่มีความต่างของวัยมาอยู่ด้วยกัน โดยมีกิจกรรมร่วมกันพูดคุย มีปฏิสัมพันธ์กัน เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน สามารถทำให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคม มีความเข้าใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและมีการเรียนรู้ที่ดีขึ้น สำหรับผู้สูงอายุทำให้รู้สึกมีคุณค่าในตัวเองมากขึ้น ความสำคัญของโปรแกรมอยู่ที่การได้ทำความเข้าใจสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของการให้และการรับการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งตัวบุคคลและชุมชน [15] ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาก่อนหน้านี้ที่ได้ประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายจากการเรียนรู้ของคนต่างรุ่น ในศูนย์ดูแลเด็กวัยก่อนเรียนและศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในประเทศไอร์แลนด์ โดยสัมภาษณ์ผู้ดูแลศูนย์จำนวน 5 คน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติการในการเรียนรู้ของคนสองช่วงวัย ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยังช่วยเพิ่มเครือข่ายในชุมชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน [16] ด้วยเหตุนี้ แนวคิดการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่นจึงเป็นแนวคิดที่น่าสนใจสำหรับองค์กรท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

สถานการณ์ปัจจุบันในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 [17] ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ ตลอดจนกิจกรรมสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ การจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควรให้เป็นหน้าที่และอำนาจ โดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ หรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการใดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องสอดคล้องกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนในการกระจายหน้าที่และอำนาจ ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจดังกล่าวของส่วนราชการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมด้วย ทั้งนี้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมาก นับเป็นหน่วยงานสำคัญที่ดูแลการจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศ โดยปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อจัดการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 2 - 5 ปี ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบทั้งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเองและรับถ่ายโอนจากส่วนราชการอื่น จำนวนทั้งสิ้น 19,429 แห่ง [18]

สำหรับการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เดิมได้ใช้มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารจัดการ ด้านบุคลากร

ด้านอาคารอาคารสถานที่ ด้านวิชาการและกิจกรรมหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และด้านการส่งเสริมเครือข่ายพัฒนา แต่ในปัจจุบันได้มีการประกาศใช้ “มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ” ทั่วประเทศ นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยงานต่อการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะต้องมีการดำเนินงานภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ โดยมีการบูรณาการความร่วมมือจากทั้ง 4 กระทรวง ได้แก่ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายใต้มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ [19]

ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย พบประเด็นที่สำคัญคือขาดการสร้างความมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในชุมชน สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอไทรโยค จังหวัดอุบลราชธานี ข้อสรุปที่ได้จากผลการวิจัยที่สำคัญพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย คือ การสร้างภาคีเครือข่ายในการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน [20] ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงประเด็นการสร้างความมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ทรัพยากรที่จำกัดในท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป ซึ่งแนวทางการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น จึงเป็นแนวคิดที่สำคัญ ซึ่งสามารถตอบสนองความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในชุมชนได้อย่างน่าสนใจ หากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนารูปแบบการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ตลอดจนภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน ภายใต้แนวคิดดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

รูปแบบการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่นในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า รูปแบบการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่นสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น มีการจัดโปรแกรมการเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่นสำหรับสถานที่ดูแล พักฟื้น และช่วยเหลือในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วยที่ต้องการพักฟื้นระยะสั้น (Nursing Home) ในเขตชุมชน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลที่อยู่ภายใต้การวิจัยโครงการเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่นในลักษณะนี้ขึ้นเพื่อลดความเหงาและบรรยากาศที่น่าเบื่อของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุที่มีอายุเฉลี่ยที่ 92 ปี ซึ่งส่วนใหญ่จัดเป็นกลุ่มก่อนข้างประาะบาง ไม่สามารถเดินได้ และต้องให้ความช่วยเหลือดูแลใกล้ชิด ทั้งนี้พบว่าการอยู่ร่วมกันทั้งสองวัยนั้น ผู้สูงอายุดังกล่าวสามารถทำให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมและบุคลิกที่ดี และไม่รู้สึกเกร็งแม้จะอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุที่มีสภาพร่างกายอ่อนแอหรือไม่สมบูรณ์ โดยมีลักษณะของการออกแบบกิจกรรม โดยครูประจำโรงเรียนเตรียมอนุบาลจะพาเด็กๆ ไปเยี่ยมผู้สูงอายุจำนวน 6 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งหากเป็นเด็กแรกเกิดจะทำให้เวลาผู้สูงอายุได้เฝ้ามองอย่างชื่นชม โดยให้เวลาประมาณ 20 นาที แต่สำหรับเด็กโตจะใช้เวลาประมาณ 60 นาที ขณะเดียวกันผู้สูงอายุที่พำนักในศูนย์ดังกล่าวจะสามารถเข้าร่วมสังเกตการณ์ในห้องเรียนเด็กๆ ได้ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมประจำวันกับผู้สูงวัยและเด็กๆ สามารถทำร่วมกันได้ เช่น การร้องเพลง และการเดินร่าร่วมกัน [21]

นอกจากนี้ ยังพบข้อมูลจากศูนย์ดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น (Intergeneration Care Center) ในรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้มีการนำผู้สูงอายุในชุมชนมาเป็นพี่เลี้ยงสอนหนังสือให้กับเด็ก เกี่ยวกับเรื่องความรู้ด้านคณิตศาสตร์ หรือสอนให้อ่านหนังสือ ผ่านโปรแกรมที่ชื่อว่า Intergeneration Programs (IPs) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมสายสัมพันธ์กันต่างรุ่น ได้แก่ ระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก ซึ่งสามารถบรรเทาความโดดเดี่ยว ความเศร้าและเหงาของผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เด็กนอกจากเด็กจะได้รับความรู้ในเนื้อหาที่สอนแล้ว เด็กยังสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการติดต่อสื่อสารระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ทั้งนี้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่อง Intergenerational Programming in Senior Housing: From Promise to Practice ที่จัดทำโดย Generations United ที่พบว่าทั้งผู้สูงวัยและเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมต่างเห็นถึงประโยชน์ที่ได้ คือ ผู้สูงอายุระบุว่าช่วยลดความโดดเดี่ยว การแยกตัว เพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ช่วยให้มีคามนับถือตนเองและรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากขึ้น

ตลอดจนยังรู้สึกว่าคุณเองได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งสามารถทำสิ่งที่มีประโยชน์ต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น [22] ทั้งนี้ Intergeneration Care Center ในสหรัฐฯ มีการเติบโตที่ดี จึงมีการขยายจำนวนศูนย์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มที่จะกระจายออกไปในวงกว้างอย่างต่อเนื่อง ด้วยรูปแบบการนำผู้สูงอายุกับเด็กวัยก่อนเรียนมาอยู่ร่วมกัน โดยมีกิจกรรมการเล่นและเรียนร่วมกัน มีการดูแลเด็กแบบไปและกลับ (daycare) สำหรับกิจกรรมประกอบด้วย การสอนเด็กให้วาดภาพ การร้องเพลง เป็นต้น

อีกทั้ง ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น ได้นำแนวคิดการเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่นมาใช้ในพื้นที่เปิดสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถมาเยี่ยมชมหรือพักระยะสั้นหากต้องการ โดยการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกับเพื่อนบ้านโดยรอบ มีการใช้ชีวิตอย่างอิสระ เน้นทำตัวให้มีประโยชน์ และมีการอยู่ร่วมกับคนต่างวัย ทั้งนี้สถานที่ดังกล่าวมีที่ตั้งใกล้กับชุมชนและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ดังนั้น เมื่อเด็กๆ มีการเดินทางไปหรือกลับจากโรงเรียนจะสามารถพบปะกับผู้สูงอายุที่พักในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุดังกล่าว นอกจากนี้พนักงานในศูนย์ฯ สามารถนำบุตรหลานของตนเองมาฝากไว้ที่แผนกรับเลี้ยงเด็กได้ ซึ่งผู้สูงอายุจะมีโอกาสเล่นกับเด็กๆ ได้ และมีการจัดกิจกรรมให้ทำร่วมแต่ละวันได้อย่างอิสระ เช่น การเล่นไล่จับลูกบอล การทำกิจกรรมช่วยผู้สูงอายุชายาหรือสินค้าในศูนย์ฯ ดังกล่าว ซึ่งกิจกรรมที่กล่าวมาสามารถช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้กับเด็ก และขณะเดียวกันผู้สูงอายุก็รู้สึกมีความสุขเพราะรู้สึกว่าคุณเองมีเพื่อน คลายเหงา ไม่โดดเดี่ยว [23]

สำหรับในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังไม่พบการศึกษาที่นำแนวคิดการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่นมาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในชุมชน อาจมีเพียงการศึกษาที่มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเด็กวัยเรียน ได้แก่ งานวิจัยเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น: องค์ความรู้จากชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จังหวัด กาญจนบุรี ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย พบว่า ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยมีกลไกการทำงานเชิงโครงสร้างผ่านการประสานงานระดับตำบลที่มีประสิทธิภาพนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรมการพัฒนาชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน และการกำหนดแนวคิดหรือ นโยบายเฉพาะทางการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม โดยมุ่งเน้นการสนับสนุนจากทุนทางสังคมนั้นๆ จัดสรรงบประมาณ และประสานสัมพันธ์ในระดับต่างๆ ในรูปแบบภาคีเครือข่าย หรือหุ้นส่วนการเรียนรู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นการเรียนรู้แบบพหุวัยอย่างถ่องแท้ เพื่อเอื้อให้ผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถปฏิบัติงานเชิงรุกในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยต่อยอดและบูรณาการจากกิจกรรมเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยของชุมชน เป็นการช่วยผลักดันให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินการอยู่พัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน [24] ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารื่องการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ [25] ซึ่งการดูแลตนเองของผู้สูงอายุมีรูปแบบกิจกรรมที่เน้นในการดูแลสุขภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม รวมถึงการสร้างคุณค่าในตนเองและการถ่ายทอดความรู้สู่สังคม กล่าวคือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาในแต่ละด้านที่หลากหลาย ซึ่งผู้สูงอายุสามารถนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาดังกล่าวมาถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เกิด เยาวชน ตลอดจนบุคคลทั่วไปได้เรียนรู้ โดยปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ การมีส่วนร่วม ความสนใจ ความถนัดของผู้สูงอายุ อายุและผลประโยชน์ที่จะได้รับ การสร้างกลุ่มเครือข่ายและการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยยังไม่มีการนำรูปแบบการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่นที่นำมาสู่การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ใน ชัดเจน ซึ่งในทฤษฎีของยูนิเจนจึงมีมุมมองว่าควรมีการนำรูปแบบการดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในชุมชน โดยอาจเป็นทางเลือกใหม่ที่ที่น่าสนใจในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีศักยภาพ ด้วยการออกแบบกิจกรรมที่ผู้สูงอายุและเด็กปฐมวัยสามารถทำร่วมกันได้อย่างมีความสุขและเป็นอิสระ อาทิเช่น กิจกรรมการสอนให้เด็กให้วาดภาพ ระบายสี การร้องเพลงและเต้นรำ

ร่วมกัน การเล่าเรื่องหรือนิทานต่างๆที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการถามตอบร่วมกัน เป็นต้น ทั้งนี้ควรประเมินความต้องการและความถนัดของผู้สูงอายุ ตลอดจนมีการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากการเสริมพลังอำนาจ เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีพลังเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและสามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้[26] อีกทั้งควรได้รับการสนับสนุนจากองค์กรและหน่วยงานต่างๆที่มีหน้าที่ในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยในชุมชน ตลอดจนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ซึ่งการนำรูปแบบการดูแลเด็กดังกล่าวถือเป็นการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยความเชื่อในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทั้งสองช่วงวัย

บทสรุป

แนวคิดการดูแลเด็กภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่นระหว่างเด็กและผู้สูงอายุ เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจในปัจจุบัน เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีความเชื่อว่าคุณสมบัติของผู้สูงอายุยังสามารถทำคุณประโยชน์ในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้มีข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและเด็กปฐมวัย จะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทั้งสองช่วงวัยในชุมชน ดังนั้นจึงเป็นแนวคิดที่เป็นทางเลือกใหม่สำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ตลอดจนองค์กรหรือหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชน อันจะนำมาสู่การพัฒนาศักยภาพในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2560 - พ.ศ.2564). [อินเทอร์เน็ต]; 2560 [เข้าถึงเมื่อ 24 สิงหาคม, 2563]. เข้าถึงได้จาก: https://www.dcy.go.th/webnew/upload/download/file_th_20172404004528_1.pdf.
- [2] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. การขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 คู่มือการปฏิบัติการตามภารกิจของหน่วยงานต่อการบริหารจัดการศึกษาตลอดชีวิตของอปท. และสถานศึกษาในสังกัดอปท. กระทรวงศึกษาธิการ; 2560.
- [3] สถาบันพัฒนาอเนกวัยเด็กแห่งชาติ กรมอนามัย. รายงานประจำปี 2560 สถาบันพัฒนาอเนกวัยเด็กแห่งชาติ. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข; 2560.
- [4] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12. [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 24 สิงหาคม, 2563]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.nesdb.go.th>.
- [5] สถาบันราชานุกูล. คู่มือพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เด็กปฐมวัย สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชุมชนมุสสลิมการเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด; 2557.
- [6] คุณฉวี อุปการ และอรปรีชา ญาณะชัย. การเสริมสร้างพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยควรเลือกใช้หลักการใด: “การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน” หรือ “การคิดเชิงบริหาร”. Veridian E-Journal Silpakom University ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ 2561;11(1):1635-51.
- [7] Reynolds AJ, Suh-Ruu O. Paths of Effects From Preschool to Adult Well- Being: A Confirmatory Analysis Of the Child- Parent Center Program. Child Development 2011;82(2):555-82.
- [8] วิจิตร จันดาบุตร, วิทยา อยู่สุข และวิโรจน์ เขมรัมย์. การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำขุ่น. วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2561;13(1):208-219.
- [9] เรวดี จันทปรมจิตต์. การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์. [คุณฉวี นิพนธ์ปริญญาครุศาสตรคุณวุฒิบัณฑิต]. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2557.

- [10] ศิวลาภ สุขไพบูลย์วัฒน์. บทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) 2560;9(17):176-191.
- [11] World Health Organization (WHO). (2015). World report on ageing and health. [Internet]. 2015 [cited 2021 April 22]. Available from:http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/186463/1/9789240694811_eng.pdf?ua=1
- [12] ฐิติกาญจน์ อัครกุล. หนึ่งในทศวรรษทฤษฎีที่ใช้ในหลักสูตรการเรียนรู้อันร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก. วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2562;47(1):63-83.
- [13] O'Hanlon J, Thomas E. The Role of Senior Centers in Promoting Intergenerational Play. University of Delaware; 2017.
- [14] Dangerfield-Cha M, Zhang J. (2017). Making the case for intergenerational childcare: How adults 50+ can support home-based and family childcare centers. [Internet]. 2017 [cited 2021 April 22]. Available from:<https://encore.org/wp-content/uploads/2017/11/FINAL-Intergenerational-Childcare-White-Paper.pdf>
- [15] DeVore S, Winchell B, Rowe JM. Intergenerational Programming for Young Children and Older Adults: An Overview of Needs, Approaches, and Outcomes in the United States. Childhood Education 2016; 92(3):216-225.
- [16] Gallagher C, Fitzpatrick A. It's a Win-Win Situation– Intergenerational Learning in Preschool and Elder Care Settings: An Irish Perspective. Journal of Intergenerational Relationships 2018; 16(1-2):26-44.
- [17] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134, ตอนที่ 40 ก. หน้า 74-75.
- [18] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ.2560-2564. [อินเทอร์เน็ต]; 2560 [เข้าถึงเมื่อ 24 สิงหาคม, 2563]. เข้าถึงได้จาก: http://www.mua.go.th/users/budget/doc/0503_4_w657_detail.pdf.
- [19] ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องให้ใช้มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ พุทธศักราช 2561. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่พิเศษ 235 ง. หน้า 4-5.
- [20] วิจิตร จันดาบุตร, วิทยา อยู่สุข และวิโรจน์ เขมรัมย์. การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอনীลน. วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2561;13(1): 208-219.
- [21] Jansen T.R.(2016). The Preschool Inside a Nursing Home : For the elderly residents, interacting with the kids is a jolt back to the world of the living. Available at <https://www.theatlantic.com/education/archive/2016/01/the-preschool-inside-a-nursing-home/424827/>
- [22] Henkin, N.Z. Intergenerational Programming in Senior Housing: From Promise to Practice. [Internet]. 2017 [cited 2021 April 21]. Available from:<https://www.gu.org/resources/intergenerational-programming-in-senior-housing-from-promise-to-practice/>
- [23] Schouwstra, J. (2017). Innovative intergenerational care in Fujisawa, Japan <http://www.toyproject.net/2017/04/innovative-intergenerational-care-in-fujisawa-japan/>
- [24] ระวี ตั้งใจโสภณ. กิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น: องค์ความรู้จากชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จังหวัดกาญจนบุรี. [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [เข้าถึงเมื่อ 23 เมษายน, 2564]. เข้าถึงได้จาก: http://www.edu.kps.ku.ac.th/DBresearch/document/DB_RESEARCH/Research54.pdf
- [25] ภาวดี ทะไกรราช. การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 2558; 7(1):39-61.
- [26] วรณไพโร แฉ่มมา และ สุพัตรา นุตรักษ์. การเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 2562;9(2):208-216.